

Sărutarea păcii (II)

Sărutarea păcii este un ritual liturgic de mare forță în care omul se deschide față de aproapele și se îmbracă în iubirea lui Hristos printr-un act al trupului care exprimă împăcarea și unirea sufletelor în iubirea dăruită reciproc. Importanța deosebită a acestui gest al păcii este demonstrată de faptul că este întâlnit în toate riturile liturgice, făcând parte din structura originară a Liturghiei. El scoate în evidență o trăsătură fundamentală a cultului creștin și anume că legătura cu Dumnezeu nu se poate stabili fără o relație iubitoare cu aproapele.

„Pace vouă” este mărturisirea și transmiterea păcii treimice

Principalele momente ale Sfintei Liturghii (lecturile biblice ca împărtășire cu Dumnezeu Cuvântul prin cuvânt, aducerea sfintei jertfe și sfințirea darurilor prin rostirea anaforalei, frângerea și împărtășirea cu Sfintele Taine) sunt precedate de dăruirea păcii de către întâistătătorul slujbei printr-un gest de binecuvântare însoțit de cuvintele „**Pace tuturor**”, mărturisind astfel de fiecare dată că Hristos însuși este în mijlocul nostru.

„*Pace vouă*” este salutul lui Hristos înviat, un salut care nu e un simplu cuvânt de politețe ci o dăruire efectivă a acelei păci (shalom) mesianice care înseamnă, potrivit Sfintei Scripturi, plenitudine, împlinire, echilibru fericit, armonie. Este climatul specific Noului Legământ al lui Dumnezeu cu oamenii în Iisus Hristos Înviat. Pacea lui Hristos este o pace jertfelnică, rodul eshatologic al Crucii, semnul comuniunii regăsite cu Dumnezeu și cu toți: *Căci în El a binevoit (Dumnezeu) să sălășluiască toată plinirea. Și printr-Însul toate cu Sine să le împace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, făcând pace prin El, prin sângele crucii Sale* (Coloseni 1, 19-20). „*Pace vouă*” este mărturisirea și transmiterea păcii treimice, este o invitație de a intra în plenitudinea vieții treimice în măsura primirii acesteia prin credință.

Rostind „**Pace tuturor**”, protosul binecuvintează adunarea în semnul crucii închipuind cu degetele literele grecești care prescurtează numele Mântuitorului (IC XC), arătând astfel că prin Crucea lui Hristos s-a restabilit comuniunea între Dumnezeu și om și noi putem fi făcuți părtași păcii treimice. Prin acest gest protosul, în puterea Duhului Sfânt, transmite, asemenea lui Hristos, în mod efectiv pacea *de sus* celor ce sunt gata să o primească: *Și de va fi acolo un fiu al păcii, pacea voastră se va odihni peste el, iar de nu, se va întoarce la voi* (Luca 10, 6). Credincioșii răspund „**Și duhului tău!**” amintindu-și lor înșiși că Duhul Sfânt este în protos și că protosul nu face nimic de la el ci harul Duhului este de față și se pogoară peste toți. Duhul Sfânt face din fiecare participant la Sfânta Liturghie un fiu al păcii, ne face părtași păcii Dumnezeului Treimic care este pace tainică, adâncime liniștită, plenitudine nedescrisă, reciprocitate de iubire.

Numai atunci când primim pacea de *de sus* în sufletul nostru putem să ne deschidem cu iubire față de aproapele și să ne unim în Trupul lui Hristos, Biserica. De aceea dăruirea păcii de către protos înainte de anafora este și o inaugurare a ritualului sărutării păcii. Această sărutare are ca semnificație principală tocmai primirea și transmiterea darului păcii lui Dumnezeu, *shalom*-ul biblic care este darul mesianic prin excelență (Lc. 2, 14; 24, 36; In. 20, 19; 21, 26), darul eshatologic caracteristic Noului Israel, devenit un ritual liturgic de mare forță.

Iubirea dintre noi este o mărturisire de credință în Sfânta Treime

Să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim – îndeamnă diaconul la sărutarea păcii iar poporul răspunde **Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită**. Nu se știe exact cum a evoluat această formulă liturgică deoarece vechile manuscrise liturgice nu cuprind de obicei decât cele rostite de episcop sau preot, partea ce revine diaconului fiind eventual indicată de cuvintele începătoare. În orice caz în primele secole se

folosea expresia paulină: *Îmbrățișați-vă unul pe altul cu sărutare sfântă* (I Cor. 16, 20). În secolul al X-lea întâlnim îndemnul *Să ne iubim unii pe alții!* căruia ulterior i se adaugă *ca într-un gând să mărturisim* (întâlnit în manuscrise din secolul al XII-lea), completare care leagă îndemnul la iubire de mărturisirea credinței. Răspunsul *Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită* apare tot din secolul al XII-lea fiind inițial recitat numai de clerici și apoi preluat de popor.

În forma ei de azi formula liturgică ce introduce sărutarea păcii scoate în evidență faptul că iubirea dintre noi este premiza mărturisirii credinței în Sfânta Treime. Chiar mai mult, însăși iubirea dintre noi, ca împărtășire din iubirea Sfintei Treimi, este o mărturisire de credință în Sfânta Treime. *Dacă n-am simți valoarea iubirii, care nu ne poate veni decât de la Dumnezeu Cel în Treime, nu am lăuda și admira cu toată puterea Sfânta Treime și nu ne-am sili să înaintăm în ea. Astfel mărturisind credința noastră în Dumnezeu cel în Treime nu socotim pe Dumnezeu ca un adevăr teoretic ci ne mărturisim credința noastră într-un Dumnezeu al iubirii în Sine însuși și izvor al iubirii din noi.*

Hristos este în mijlocul nostru și ne dă puterea să ne iubim unii cu alții

În timpul cântării *Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită* episcopul și preoții se închină de trei ori în fața Sfintei Mese rostind ***Iubi-Te-voi Doamne, vârtutea mea, Domnul este întărirea mea și scăparea mea și izbăvitorul meu*** (Ps. 17, 1) și săruta Cinstitele Daruri și Sfânta Masă.

Practica sărutării, mai întâi numai a Sfintei Mese apoi și a Cinstitelor Daruri, apare prin secolul al XIII-lea fiind introdusă probabil ca un substitut al sărutului păcii la Liturghia săvârșită de un singur preot și ulterior generalizată. Acest act este o expresie a dragostei față de Dumnezeu pe care o aratăm sărutând Cinstitele Daruri, care se vor preface în Trupul și Sângele Domnului, și a Sfintei Mese, altarul pe care se aduce Sfânta Jertfă.

Dragostea și credința în Dumnezeu o exprimăm folosindu-ne de cuvintele psalmistului: *Iubi-Te-voi Doamne, vârtutea mea, Domnul este întărirea mea și scăparea mea și izbăvitorul meu* (Ps. 17, 1). Ne arătăm astfel dorința de a împlini prima porunca a Domnului: *Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău și din toată puterea ta* (Marcu 12, 30). Dumnezeu nostru e Cel ce ne-a iubit mai întâi: *Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică* (Ioan 3, 16). El ne dă și nouă puterea să-L iubim și să ne iubim aproapele, chiar și pe vrăjmași, el este *vârtutea, întărirea, scăparea și izbăvitorul* nostru. Liturghierul precizează că, pentru a sublinia solemnitatea momentului, acest verset poate fi cântat în altar sau la strană.

În cazul slujbei în sobor episcopul și preoții, după sărutarea Cinstitelor Daruri și a Sfintei Mese, își dau succesiv sărutul păcii pe umeri, strângându-și mâna dreaptă. Sărutarea se dă de trei ori în numele Sfintei Treimi, cel dintâi spunând: ***„Hristos în mijlocul nostru”***, celalalt răspunde ***„Este și va fi”*** iar cel dintâi încheie ***„Totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor”***. Mărturisim astfel că Hristos este în mijlocul nostru și ne dă puterea să ne iubim unii cu alții. În practica grecească și slavă, după sărutarea umerilor, preoții își sărută reciproc mâinile pentru că Hristos lucrează sfințenie prin aceste mâini. Sărutarea umerilor, care în timpul lui se practica numai în Postul Mare, este explicată de Sfântul Teofilact al Bulgariei prin aceea că *umerii sunt simbolul vieții active prin care putem purta crucea Domnului pentru a fi răstigniți cu El, în măsura în care ne e posibil*. Nu putem să ne iubim aproapele, inclusiv dușmanii, decât lepădându-ne de egoism, asumându-ne crucea și urmându-i lui Hristos (Matei 16, 24).

Practicarea din nou a sărutării păcii de către credincioși ar fi benefică

Timp de peste zece secole toți participanții la Sfânta Liturghie, atât clericii cât și credincioșii, își dădeau sărutul păcii. După secolul al X-lea acest ritual s-a restrâns la clericii din altar, dar restrângerea nu a fost urmarea unei hotărâri a autorității bisericești. În articolul precedent și în cel de față am încercat să surprindem importanța deosebită a acestui gest al păcii care face parte din structura originară a Sfintei Liturghii. El nu poate fi redus la o stare sufletească ci implică un act concret prin care iubirea și pacea dumnezeiască este primită și transmisă fratelui din biserică, unindu-ne cu toții în iubirea lui Hristos și mărturisirea Sfintei Treimi, structura supremei iubiri.

Un gest al păcii este prezent în toate riturile liturgice creștine, forma lui concretă de împlinire fiind diferită de la un rit la altul și de la o epocă la alta, în funcție de contextul cultural și tradițiile locale. Esențial în ceea ce privește sărutarea păcii nu este însă forma concretă de împlinire ci faptul de a fi un gest trupesc care să exprime dragostea curată față de aproapele.

Din fericire, dăruirea sărutării păcii între credincioși nu a dispărut cu totul nici în Ortodoxie. În cazul țării noastre, Părintele Dumitru Staniloae dă mărturie despre practicarea sărutului păcii în unele biserici din Transilvania într-o formă specifică: sărutarea mâinilor credincioșilor mai în vârstă de către cei mai tineri urmată de îmbrățișarea lor, bărbați cu bărbați și femei cu femei. Aceeași practică se întâlnește și la sud de Carpați. Păstrarea pe alocuri în Ortodoxie a acestui gest al păcii între credincioși precum și lipsa unei hotărâri a autorității bisericești care să-l interzică dovedește că nu există nici un impediment canonic pentru săvârșirea lui. Din contră, importanța sa deosebită în angajarea participării efective a credincioșilor la slujbă dovedește importanța reintroducerii lui, în ultimul timp întâlnind tot mai multe inițiative în acest sens. Mulți credincioși au pierdut conștiința împreunei slujiri la Sfânta Liturghie și tind să devină simpli spectatori pasivi: nu aduc darul de pâine și vin la altar, nu cântă, nu se împărtășesc decât rareori, nu-și dau sărutul păcii. Sigur, reintroducerea sărutului păcii nu rezolvă toate problemele, dar este un pas înainte spre o participare deplină la slujbă. Cei care l-au practicat pot da mărturie că, atunci când e făcut cu sinceritate, sparge efectiv *zidurile* care ne despart de multe ori de cei ce se întâmplă să fie lângă noi în biserică, făcându-ne să ne simțim frați. Și să nu uităm că mulți din cei ce părăsesc Ortodoxia pentru a merge la secte acuză faptul că nu au simțit comuniunea și iubirea în Biserică și nu au înțeles slujbele.

În mod concret sărutul păcii între credincioși se poate da astăzi în timpul cântării *Iubi-Te-voi Doamne* a cărei interpretare este permisă de Liturghier. Cântarea este foarte potrivită pentru acest moment, mărturisind că iubirea aproapelui își ia puterea din iubirea lui Dumnezeu. Sărutul se poate da între vecini, ca în epoca primară, bărbați cu bărbați și femei cu femei, fără a se produce tulburare în biserică. Ca formă concretă, adaptându-ne la contextul de azi, nu se pune problema sărutului pe gură. Se poate opta pentru forma tradițională românească, sărutarea mâinilor credincioșilor mai în vârstă de către cei mai tineri urmată de îmbrățișarea lor, care însă este greu de aplicat în mediile mai puțin tradiționale, sau pentru simpla strângere a mâinii ca în ritul roman. Credem însă că cea mai potrivită formă este cea practică de preoți în altar: strângerea mâinii și sărutarea umerilor însoțită de formula „*Hristos în mijlocul nostru*” - „*Este și va fi*” - „*Totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor*”. Când preotul slujește singur își poate da sărutarea păcii cu paracliserul așa cum se practica și în vechime.

Sărutarea păcii presupune respingerea oricărei ipocrizii sau viclenii

O condiție esențială pentru ca acest gest să fie lucrător este sinceritatea lui, respingerea oricărei ipocrizii sau viclenii. Textele liturgice și Sfinții Părinți atenționează în repetate rânduri asupra acestui lucru. Astfel în Constituțiile Apostolice, după ce se relatează că la momentul sărutării păcii diaconul avertiza: *Nimeni să nu aibă ceva împotriva cuiva. Nimeni să nu fie fățarnic!* se adăuga: *nimeni să nu o facă precum Iuda care l-a vândut pe Domnul printr-un sărut.* Sărutarea păcii trebuie să fie expresia iubirii sincere față de aproapele (Origen) și să nu fie dată

doar cu buzele ca Iuda având ură și răutate față de frații în credință (Theodor de Mopsuestia). Fiind simbolul împăcării interioare despre care vorbește Evanghelia, sărutarea păcii trebuie să fie o sărutare a sufletului, o îmbrățișare a inimii și nu doar a buzelor și al gurii (Sfântul Ioan Gură de Aur). În aceste condiții reactualizarea acestui gest și pentru credincioși nu constituie o abatere de la tradiție ci din contră, o întoarcere la aceasta, cu efecte benefice pentru slujirea și trăirea ortodoxă.